

دانشگاه تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان

حسن و قبح اخلاقی : مبنای جرم انگاری

استاد راهنما

دکتر سید محمد حسینی

استاد مشاور

دکتر محسن برهانی

نگارنده

مهدی رجبی

نیمسال اول ۱۳۹۰

تقدیر و تشکر

انگیزه شروع این تحقیق و نگارش آن بر می گردد به سال ۱۳۸۹ و درس جامعه شناسی جنایی که در موسسه جرم شناسی دانشگاه تهران تشکیل می گردید. مباحثی که استاد ارجمند و بزرگوار دکتر سید محمد حسینی مطرح می نمودند و پیرامون آن بحث های جامعی شکل می گرفت، طرح اولیه و موضوع پایان نامه را کلید زد و به مرور و با رهنمود های ارزشمند ایشان به پیش رفت. بر خود لازم و واجب می دانم که از زحمات تمامی اساتیدم در طول دوران تحصیل و استادان راهنما و مشاور بخصوص استاد فاضل دکتر سید محمد حسینی

تشکر و تقدیر نمایم

تقدیم به :

شهیدان گمنام مسجد دانشگاه تهران

۱	چکیده
۳	مقدمه
۶	پیشینه تحقیق و منابع
۷	هدف تحقیق
۷	ساختار تحقیق
۸	سوال و فرضیه

فصل یک: حسن و قبح اخلاقی

۱۰	مبحث اول: تعاریف و مفاهیم
۱۰	گفتار اول: مفهوم اخلاق و مسایل آن
۱۰	بند یک: معنای اخلاق
۱۱	الف: صفات پایدار انسانی
۱۲	ب: صفات نفسانی
۱۲	ج: فضایل اخلاقی
۱۲	د: نهاد اخلاقی در زندگی
۱۲	ه: نظام رفتاری حاکم بر افراد
۱۳	و: علم اخلاق

- ز: حکمت عملی و علم تهذیب ۱۴
- بند دو: مسایل اخلاق: ۱۴
- الف: اخلاق توصیفی ۱۴
- ب: اخلاق هنجاری ۱۵
- ج: فرا اخلاق ۱۶
- بند سه: مبانی اخلاق ۱۷
- الف: فلسفه اخلاق ۱۷
- ب: فلسفه اخلاق اسلامی ۲۰
- بند چهار: قضایای اخلاقی ۲۲
- گفتار دوم: مفهوم حسن و قبح ۲۵
- بند یک: معنای لغوی ۲۵
- الف: فارسی ۲۵
۱. معنای حسن ۲۵
۲. معنای قبح ۲۶
- ب: عربی ۲۷
۱. معنای حسن ۲۷
۲. معنای قبح ۲۸

بند دو: معنای اصطلاحی..... ۲۸

الف: حسن و قبح به معنای صفت کمال و نقص..... ۲۹

ب: حسن و قبح به معنای ملایمت و منافرت با غرض..... ۳۰

۱. ملایمت یا منافرت با اغراض شخصی..... ۳۰

۲. ملایمت یا منافرت با اغراض اجتماعی یا نوع انسانها..... ۳۱

ج: حسن و قبح به معنای متعلق مدح و ذم..... ۳۱

۱. درستی مدح و ذم..... ۳۱

۲. حکم به مدح و ذم..... ۳۲

۳. شایسته مدح و ذم بودن..... ۳۲

۴. خود مدح و ذم..... ۳۳

۵. بنای عقلا بر مدح و ذم..... ۳۳

د: نسبت معانی با یکدیگر..... ۳۳

مبحث دوم: نسبیّت اخلاقی..... ۳۵

گفتار اول: اخلاق مبتنی بر لذت..... ۳۵

گفتار دوم: اخلاق مبتنی بر اصالت نفع..... ۳۷

گفتار سوم: اخلاق مبتنی بر احساس و عاطفه گرایی..... ۴۰

گفتار چهارم: اخلاق مبتنی بر اصالت حیات..... ۴۲

- گفتار پنجم: اخلاق مبتنی بر اصالت جامعه..... ۴۴
- بند یک: توضیح اخلاق مبتنی بر جامعه..... ۴۴
- بند دو: نظرات درباره فرد و جامعه..... ۴۶
- الف: ترکیب اعتباری..... ۴۶
- ب: ترکیب صناعی..... ۴۷
- ج: ترکیب طبیعی - واقعی..... ۴۸
- د: ترکیب حقیقی..... ۴۸
- ه: فرد و جامعه در اندیشه دینی..... ۴۹
- مبحث سوم: ثبات اخلاقی..... ۵۳
- گفتار اول: اخلاق کانتی..... ۵۳
- بند یک: توضیح دیدگاه کانت..... ۵۳
- بند دو: انتقادات وارد به کانت..... ۵۷
- بند سه: اخلاق در نگاه راس..... ۵۸
- گفتار دوم: اخلاق اسلامی..... ۶۰
- بند یک: حسن و قبح عقلی و شرعی..... ۶۰
- الف: جایگاه حسن و قبح در کلام اسلامی..... ۶۰
- ب: تفسیر اشاعره از حسن و قبح..... ۶۱

- ج: تفسیر امامیه از حسن و قبح..... ۶۲
- د: نقطه مشترک عدلیه و اشاعره..... ۶۴
- بند دو: رد اشکالات اشاعره..... ۶۶
- الف: تفاوت رای در امور مشابه..... ۶۶
- ب: قبیح نبودن دروغ مصلحت آمیز..... ۶۷
- ج: جبر انسان و عدم امکان حسن و قبح عقلی..... ۶۹
- د: وجوب علی الله..... ۷۲
- ه: استناد قرآنی..... ۷۳
- بند سه: دلایل اثبات حسن و قبح عقلی..... ۷۴
- الف: حسن و قبح از بدیهیات است..... ۷۵
- ب: عدم حسن و قبح عقلی ملازم با عدم حسن و قبح شرعی..... ۷۹
- بند چهار: ارتباط حسن و قبح عقلی و ذاتی و اخلاقی..... ۸۲
- الف: موقعیت حسن و قبح عقلی در رابطه با حسن و قبح ذاتی..... ۸۲
۱. ذاتی باب ایساغوجی..... ۸۲
۲. ذاتی باب برهان..... ۸۳
۳. مفهوم حسن و قبح ذاتی..... ۸۶
- ب: ارتباط حسن و قبح عقلی و ذاتی با حسن و قبح اخلاقی..... ۸۶

بند پنج: حسن و قبح، امور بدیهی در مقابل آراء محموده..... ۸۸

الف: توضیح قضایای یقینی و مشهوره..... ۸۹

ب: تشریح آراء..... ۹۰

۱. نظر مرحوم مظفر..... ۹۰

۲. نظر محقق اصفهانی..... ۹۲

۳. نظر ابن سینا و خواجه نصیر در اشارات و شرح بر اشارات..... ۹۴

ج: بررسی و نقد نظریات..... ۹۶

۱. احتمالات پیرامون نظریات..... ۹۶

۱.۱. اعتباریات محض..... ۹۶

۲.۱. تعلیمات اجتماعی..... ۹۶

۳.۱. اخباریات مجعول..... ۹۷

۴.۱. واقیت ذهنی غیر مجعول..... ۹۸

۵.۱. درک عقل شخصی..... ۹۹

۲. نقد نظریات..... ۱۰۱

۳. جمع بندی و نتیجه گیری..... ۱۰۴

فصل دوم: رابطه حسن و قبح و جرم انگاری

مبحث اول: رابطه اخلاق و حقوق (حسن و قبح و قانون)..... ۱۱۰

مقدمه.....	۱۱۰
گفتار اول: حوزه های متداخل و متباین حقوق و اخلاق.....	۱۱۲
بند یک: حقوق-اخلاق متداخل.....	۱۱۲
الف: دوره کلاسیک.....	۱۱۲
ب: دوره جدید.....	۱۱۴
۱. حقوق طبیعی هابز.....	۱۱۵
۲. حقوق طبیعی جان لاک و سایرین.....	۱۱۶
۳. تئوری حقوق طبیعی جان فینیس.....	۱۱۹
بند دو: حقوق و اخلاق متباین (اثبات گرایی).....	۱۲۱
الف: دیدگاه تقلیل گرایی بتنام.....	۱۲۱
ب: نگاه پوزیویستی هارت.....	۱۲۳
ج: نظریه «عادت پیروی» جان آستین.....	۱۲۴
بند سه: تئوری رویکرد تفسیری (نظریه بینابین).....	۱۲۷
الف: انواع تفسیر.....	۱۲۸
ب: مراحل تفسیر.....	۱۲۹
ج: حقوق قانونی-اخلاقی در عرصه عمل قضات و وکلا.....	۱۲۹
گفتار دوم: کمی یا کیفی بودن تمایزات دو حوزه.....	۱۳۲

- بند یک: کمی بودن تمایزات..... ۱۳۲.....
- بند دو: کیفی بودن تمایزات..... ۱۳۳.....
- مبحث دوم: نقش حسن و قبح در جرم انگاری لائیک..... ۱۳۵.....
- گفتار اول: حسن و قبح به عنوان مبنای جرم انگاری (دیدگاه حد اکثری)..... ۱۳۵.....
- گفتار دوم: حسن و قبح با محوریت فایده مندی، به عنوان مبنای جرم انگاری..... ۱۳۸.....
- بند یک: الزام قانونی دولین..... ۱۳۸.....
- الف: دیدگاه نظری..... ۱۳۸.....
- ب: انتقادات بر دولین..... ۱۴۰.....
- ج: جمع بندی..... ۱۴۳.....
- بند دو: دیدگاه هارت..... ۱۴۵.....
- گفتار سوم: نفی نقش حسن و قبح در جرم انگاری..... ۱۵۰.....
- بند یک: اصل ضرر..... ۱۵۰.....
- الف: دیدگاه میل..... ۱۵۰.....
- ب: استثنائات بر اصل ضرر..... ۱۵۲.....
- بند دو: فینبرگ و تشریح اصل ضرر..... ۱۵۴.....
- الف: توضیح انواع ضرر..... ۱۵۵.....
- ب: سنجش منافع..... ۱۵۷.....

- مبحث سوم: نقش حسن و قبح در جرم انگاری اسلامی..... ۱۶۲
- گفتار اول: بررسی نقش حسن و قبح در جرم انگاری حدود و قصاص..... ۱۶۲
- بند یک: جرایم جنسی..... ۱۶۲
- الف: زنا..... ۱۶۳
- ب: همجنس بازی..... ۱۶۶
- ج: جرایم جنسی در قانون خارجی..... ۱۶۸
۱. زنا..... ۱۶۸
۲. تهاجم و قیحانه..... ۱۶۹
۳. آمیزش جنسی غیر قانونی..... ۱۷۰
۴. سایر جرایم جنسی..... ۱۷۱
- د: نتیجه گیری..... ۱۷۲
- بند دو: سایر حدود..... ۱۷۳
- الف: شرب خمر..... ۱۷۴
۱. شرب خمر در شرع و قانون..... ۱۷۴
۲. مستی در قانون خارجی..... ۱۷۶
- ب: سرقت..... ۱۷۷
- ج: نتیجه گیری..... ۱۷۷

- بند سه: قصاص (قتل و ضرب و جرح عمدی)..... ۱۷۷
- گفتار دوم: نقش حسن و قبح در جرم انگاری تعزیرات..... ۱۸۰
- بند یک: رابطه احکام خمسه با حسن و قبح..... ۱۸۰
- الف: نظر محقق طوسی و خراسانی..... ۱۸۰
- ب: نظر آیت الله سبحانی..... ۱۸۱
- ج: نتیجه گیری..... ۱۸۲
- بند دو: ماهیت جرایم تعزیری..... ۱۸۳
- الف: طرح مطلب..... ۱۸۳
- ب: رابطه جرم و گناه..... ۱۸۴
۱. هر گناهی جرم است..... ۱۸۴
۲. هر گناهی جرم نیست..... ۱۸۵
- ۱.۲. جرم نبودن هر گناهی مبتنی بر معنای مضیق اصل قانونی بودن..... ۱۸۵
- ۲.۲. جرم نبودن هر گناهی با اثبات محدود بودن منطقه مجازات..... ۱۸۶
- نتیجه گیری کلی..... ۱۹۰
- کتاب نامه..... ۱۹۲

چکیده

حمایت از اخلاق و ارزش ها یکی از اصولی است که راه را بر ورود حقوق کیفری هموار می نماید ، اما این اصل یا به عبارتی الزام قانونی اخلاقیات همیشه و به یک درجه مورد حمایت قانون گذاران قرار نگرفته است. صرف نظر از دیدگاهی که اصولا حوزه اخلاق و ارزش ها را داخل در حریم خصوصی افراد دانسته و حقوق کیفری را منحصر به موارد ضروری و حد اقلی می گرداند، گرایشی نیز به حمایت از اخلاق توسط دولتها و قانون گذاران به چشم می خورد، اما در هنگام رویارویی با اخلاق عمدتا دو مسئله به بروز اختلافات نظری منجر می شود. اولین مسئله نحوه تفسیر اصول اخلاقی و ارزش ها است. چه مبنا و ملاک و قاعده ای، رفتارها و صفات خوب (حسن) و بد (قبیح) را به ما می شناساند؟ به منظور پاسخ به این سوال نظریه های متنوعی توسط فلاسفه و دانشمندان ارائه شده است ، که در دو گروه عمده «نسبیت اخلاقی»، و «اصول ثابت اخلاقی» قابل احصا می باشند. نسبیت اخلاقی از دو جهت به دامنه اختلافات می افزاید. یکی به جهت ناهمگونی نظریات در این گروه است، که هر فلسفه و مشرب فکری سعی در مطرح نمودن معیار خود داشته است، و جهت دیگر اینکه در یک نظریه واحد نیز هیچ گاه به اصول ثابت اخلاقی نمی توان دست یافت ، محدود کردن اخلاق به طبایع یا غرایض یا عواطف بشری موجب گستردگی اخلاق به تعداد انسان ها خواهد شد. در حالیکه اصول ثابت اخلاقی با اثبات ارتباط منطقی بین عقل سلیم و نهاد و سرشت انسانی از تزلزل نظری و تشتت آراء مبرا می گردد. آنگاه نه به تعداد افراد ، بلکه برای تمامی افراد ارزش های اخلاقی یکسان و ثابتی خواهیم داشت. بنابر این نادیده انگاشتن نقش حسن و قبح در جرم انگاری به بهانه ابهام اوامر اخلاقی ، پذیرفتنی نخواهد بود.

دومین مسئله، دایره شمول کیفر بر حوزه اخلاق است، آیا نقض هر قاعده اخلاقی یا به عبارتی همه رفتارهای اخلاقی مبنایی برای جرم انگاری است؟ این مطلبی است که هم در مغرب زمین وهم در مباحث اسلامی مطرح گردیده است. حد اکثر گرایان هر چند صرف نقض قاعده اخلاقی را فارغ از هر فایده دیگری موجب دخالت کیفر دانسته اند اما آن را محدود به قبایح شدید و نه هر قبیحی می

کنند. دیدگاه میانه مولفه مفید بودن الزامات را نیز در نظر میگیرد. تفسیر سطحی از «التعزیر لکل عمل محرم» شائبه حمایت حد اکثری را دامن می زند، اما مذاقه بر موضوع، عدم وحدت تجریم و تحریم را بر ما روشن می کند و حریم جرم را محدود به قبايح با درجه قبح زیاد همراه با اثرات مفسده انگیز فردی و اجتماعی می گرداند.

واژگان کلیدی: حسن و قبح، نسبیت اخلاقی، اصول ثابت اخلاقی، الزام اخلاقیات، جرم انگاری، رابطه جرم و گناه

مقدمه

هنگامی که فلسفه حقوق را در خصوص جرم و مجازات بررسی می کنیم به دو وادی با مسایل خاص مربوط به خود، رهنمون می شویم. در وادی جرایم درباره اساس و منشا جرم انگاری سخن به میان می آید. اینکه چه اصل و معیاری در توجیه جرایم به کار گرفته شود، در این قسمت بررسی می شود. در وادی مجازات ها فلسفه حقوق با اهداف مجازات ها گره می خورد، هنگامی که از فلسفه وضع یک مجازات خاص صحبت می کنیم، هدف وضع آن را جویا شده ایم، آیا به دنبال ارباب یا اصلاح مجرم هستیم، یا به سزا و کیفر رساندن. بر خلاف استقلال ظاهری حوزه های جرم و مجازات از منظر کاوشهای فلسفه حقوق، ارتباط تنگاتنگی بین آنها وجود دارد و غیر از این هم نمی توان انتظار دیگری داشت، چرا که صحبت از مبانی است و یک نظریه واحد معنا و مفهوم یکدستی را به موضوعات می بخشد. مثلاً اگر در فلسفه جرایم، اصل اخلاق گرایی قانونی را توجیه مناسبی برای جرم انگاری به شمار آوریم، به ناچار در فلسفه مجازات ها اهداف سزاگرایانه نمود بیشتری خواهد داشت؛ به همین ترتیب استناد به اصل ضرر، سودمندی را یک مولفه اساسی در تعیین مجازات محسوب خواهد کرد.

هنگام بر شمردن اصول و معیار های جرم انگاری، به اصول مختلفی اشاره می شود که به نظر می رسد حداقل سه اصل در عرصه نظری و کاربردی بیش از دیگر اصول مورد توجه و بحث باشد. اصل پدر سالاری، اصل ضرر و اصل اخلاق گرایی قانونی. پدر سالاری دولت را به مثابه پدری فرض می کند که مسولیت صیانت و حفاظت از شهروندانش را به عهده دارد، پس اگر کسی رفتاری را که متضمن ضرر به خود باشد انجام دهد، دولت و قانون حق مداخله و منع دارد. اصل ضرر اما تنها عامل را در توجیه جرم انگاری، ضرر و آن هم نسبت به دیگران می داند، بنابر این ضرر رساندن به خود، توجیهی برای دخالت های دولتی نخواهد بود. همچنین اوامر غیر اخلاقی بدون اینکه ضرری را متوجه دیگران گردانند، داخل در حریم خصوصی و مصون از قلمرو کیفری می باشد.

اما اخلاق گرایی قانونی، برای اخلاق و به عبارتی حسن و قبح اخلاقی نقش اساسی در جرم انگاری قایل می شود. اخلاق گرایی قانونی گاهی بطور کلی نفی می شود، کاری که لیبرال ها انجام می دهند، «حمایت حد اکثری از آزادی و دخالت حد اقلی در حوزه خصوصی افراد». گاهی هم مورد پذیرش قرار می گیرد، اما در تبیین اخلاق و ارزش، کشمکش نظری دست می دهد. عمده اختلافات در گستره نسبت اخلاقی جای دارد. گاهی لذات مبنای اصول اخلاقی است، هر آنچه که لذت را در پی داشته باشد، ارزش است، گاهی بر پایه مکتب نفع گرایی سود و منفعت مبنای ارزش قرار می گیرد

در جای دیگر عاطفه و احساس این نقش را بر عهده دارند، اصالت حیات هم از جمله معیار های اخلاقی است. نهایتاً اخلاق مبتنی بر اصالت جامعه در صدد توضیح ارزش ها به عنوان اصول بر خاسته از شرایط اجتماعی و محیطی بر می آید.

وجه مشترک تمامی نظریه ها، تنوع و تشتت ارزش ها است. هر کسی می تواند اخلاق مخصوص به خود داشته باشد، و ارزشهای یک جامعه در مقایسه با جامعه دیگر بکلی متفاوت و حتی متضاد باشد. در چنین احوالی حتی اگر متصدیان امر بخواهند اخلاق را در جرم انگاری لحاظ کنند با مشکل مواجه می شوند، امری که برای یک نفر قبیح است ممکن است نسبت به شخص دیگری قبیح نباشد، و این مسئله از نتایج انحصار اخلاقیات در طبایع انسانی است. همین مشکل به شکل دیگری در جوامع گوناگون با شرایط اجتماعی گوناگون وجود دارد چرا که اخلاق زاینده جامعه متنوع است.

اصول ثابت اخلاقی اما بین سرشت انسان، بما هو انسان و دستگاه عقلی ارتباط مستقیم بر قرار می کند و به ارزش های ثابت و پایدار اخلاقی دست می یابد. وجدان ارزش های اخلاقی را در بر دارد که بر عقول سلیم، مبرهن است. عقل و اخلاق هر کدام مثبت و موید یکدیگرند و بر هم صحه می گذارند. «بدیهیات» همان گونه که در «آنچه که هست» یافت می شود، در «آنچه که باید» نیز وجود دارد، و همانند حکمت نظری در حکمت عملی نیز «قضایای خود معیار و بدیهی» قابل شناسایی هستند، و اگر بدیهیات حکمت عملی نفی گردند اصالت حکمت نظری و مبانی علوم رو به ویرانی خواهد گذاشت.

از دیگر سو در بین قائلان به اخلاق گرایی قانونی نیز ناهمگونی نظری وجود دارد. کسانی چون استفان صرف نقض قاعده اخلاقی را دلیلی بر حمایت می داند و «نظریه حد اکثری» به وی منتسب می شود. دولین و هارت قائلان به قرائت معتدل از اخلاق گرایی قانونی هستند، هر چند دولین در گرایش به اخلاق گرایی قانونی و هارت در گرایش به سود گرایی در نوسان می باشند. قرائت حد اکثری نقش حسن و قبح را در جرم انگاری ذاتی می داند و قرائت معتدل نقض قاعده اخلاقی را همراه با ملاحظات سود گرایانه در نظر می گیرد.

برای پی بردن به نقش حسن و قبح در جرم انگاری اسلامی_ایرانی بایستی مبانی جرایم در حدود و تعزیرات بررسی شود. دسته ای از جرایم در حدود تحت عنوان جرایم جنسی قابل احصا است که ریشه های غیر اخلاقی عمل قابل پیگیری و اثبات است. اینگونه جرایم در قانون خارجی عمدتاً بر مبانی اصل ضرر جرم انگاری شده اند و همین موجب اختلاف مصادیق جرایم جنسی در قوانین

مورد بحث است. بعضی جرایم مانند سرقت و قتل جزء جرایم طبیعی هستند که در قبح آن هیچ اختلافی به چشم نمی خورد.

مبنای تعزیر در فقه اسلامی بر عمل حرام قرار گرفته و شائبه گستردگی دامنه جرایم، و قرائت حداکثری از اخلاق گرایی قانونی را به وجود آورده است. تساوی جرم و گناه حاصل نگاه سطحی به مسئله است، با بررسی رویکرد عملی فقهای شیعه و تدقیق در مسئله، رابطه عموم و خصوص من وجه ثابت می شود.

پیشینه تحقیق و منابع :

فلسفه اخلاق و بحث در باره چیستی خوبی ها و بدی ها امری است که همزمان با پیدایش مباحث فلسفی مطرح شده است، اما بصورت یک رشته خاص و مستقل مدت زیادی از آن نمی گذرد ، تولد این رشته به بعد از تالیف کتاب مبانی اخلاق ادوارد مور نسبت داده می شود.نسبیت اخلاقی تا کنون تحت نظریات مختلف و گوناگون و در منابع متنوعی به بحث گذارده شده است، همچنانکه اصول ثابت اخلاقی نیز چنین پیشینه ای دارد و هر دوی این نظریات در کتابهای فلسفه اخلاق غرب و اسلامی و کتب کلامی و اصولی قابل پیگیری هستند.

در رابطه با مبانی جرم انگاری و رهیافت های حد اکثری و میانه از اخلاق گرایی قانونی می توان به مباحث استفان ، هارت ، دولین اشاره نمود همچنین مباحثی که میل و فینبرگ در جهت ارایه اصل ضرر و مزاحمت به عنوان تنها عامل موجه در جرم انگاری مطرح کرده اند قابل بررسی هستند.

به این ترتیب منابع تحقیق پیش رو کتابهای مربوط به فلسفه اخلاق و تبیین نظریه های اخلاقی را در بر می گیرد، کتبی نظیر فلسفه اخلاق اثر ژکس، فلسفه اخلاق در تفکر غرب، سیر حکمت در اروپا، درسهای فلسفه اخلاق کانت، تاریخ فلسفه اخلاق غرب، و..... مباحث مربوط به فلسفه اخلاق اسلامی را می توان در این کتابها مشاهده کرد: تجرید الاعتقاد خواجه طوسی و شرحهای علامه حلی و فاضل قوشچی بر آن، اشارات بوعلی و شرح خواجه طوسی بر آن، فوائد الاصول آخوند خراسانی، تعلیقات صادق لاریجانی بر مباحث آخوند و محقق اصفهانی، کتابهای آیت الله سبحانی، علامه مطهری، علامه طباطبایی ، آقای محسن جوادی و سایر کتب مفید در این زمینه.

در خصوص فلسفه جرم انگاری ها و حدود و ثغور گزاره های اخلاقی در این زمینه، به کتب مختلفی از جمله این کتب استناد می شود: تاریخ حقوق جزای انگلیس و آزادی و برابری و اخوت اثر استفان، انسجام اجتماعی و الزام اخلاقیات ، و حقوق آزادی و اخلاق، و مفهوم قانون اثر هارت، الزام اخلاقیات اثر دولین ، درباره آزادی اثر میل، محدودیت های اخلاقی حقوق کیفری، و حقوق عدالت و مرزهای اخلاق اثر دولین ، حق و مصلحت از دکتر محمد راسخ، سیاست جنایی در اسلام و در جمهوری اسلامی ایران از دکتر سید محمد حسینی ، مبانی سیاست جنایی حکومت اسلامی از جلال الدین قیاسی و سایر منابع.

هدف تحقیق:

هدف تحقیق در مرحله اول توضیح نظریه های اخلاقی در دو گروه نسبیت اخلاقی و ثبات اخلاقی و در ادامه دستیابی به موضع اخلاق اسلامی است.

در مرحله بعدی تشریح ابعاد اخلاق گرای قانونی و روابط حقوق و اخلاق است و نهایت اینکه قانون خارجی و داخلی چه اصولی را در جرم انگاری فراروی خود قرار داده اند.

ساختار تحقیق:

تحقیق دارای دو فصل کلی می باشد با عناوین: فصل اول: حسن و قبح اخلاقی و فصل دوم: رابطه حسن و قبح و جرم انگاری. در فصل اول سه مبحث عمده وجود دارد، مبحث اول به تعاریف و مفاهیم تحقیق می پردازد، مفاهیمی چون اخلاق و فلسفه اخلاق و حسن و قبح. در مبحث دوم نظریه هایی که در دسته نسبیت اخلاقی جای می گیرند به بحث و نقد گذارده می شوند و در مبحث سوم اصول ثابت اخلاقی در دو گفتار اخلاق کانتی و اخلاق اسلامی بررسی می شود. در این گفتارها ابتدا ضمن توضیح اخلاق کانتی به ذکر انتقاد هایی که بدان وارد شده است می پردازیم. بعد از آن اخلاق اسلامی را بررسی کرده و به رد استدلال های اشاعره در حسن و قبح شرعی و تایید استدلال های عدلیه در حسن و قبح عقلی و ذاتی می پردازیم، نهایتاً پاره ای از براهین دانشمندان شیعی را در خصوص اینکه حسن و قبح آراء محموده هستند بررسی و نقد می کنیم.

در فصل دوم نیز سه مبحث داریم. مبحث اول به روابط بین حقوق و اخلاق اختصاص دارد که در گفتار اول، طی سه بند ابتدا نظریه حقوق طبیعی سپس نظریه اثبات گرایی حقوقی و در آخر تئوری رویکرد تفسیری که در بر دارنده مفاهیم دو نظریه قبلی است بیان می شوند و در گفتار دوم نیز تمایزات دو حوزه حقوق و اخلاق از جنبه کمی و کیفی تشریح می گردد. مبحث دوم با عنوان نقش حسن و قبح در جرم انگاری غربی در گفتار اول دیدگاه حد اکثری (استفان)، گفتار دوم دیدگاه میانه (دولین و هارت) و گفتار سوم دیدگاه نافی نقش اخلاق در جرم انگاری (میل و فینبرگ و لیبرال ها) را مورد بحث قرار می دهد. مبحث سوم نیز با عنوان نقش حسن و قبح در جرم انگاری اسلامی این مقوله را در حدود بصورت تطبیقی بررسی کرده و ضمن نشان دادن فراگیر نبودن منطقه جرایم تعزیری، ارتباط آن را با حسن و قبح به تصویر می کشد.